



4-6 Yaş Kur'an-ı Kerim Eğitimi Derecelendirme Ölçeği Geliştirme Çalışması*

RÜVEYDA DURMUŞ

Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye
Presidency of Religious Affairs, Türkiye
rueyda_durmus@yahoo.com

<https://orcid.org/0009-0006-9129-9299>

CEMAL TOSUN

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Türkiye
Ankara University, Faculty of Divinity, Türkiye
cemal.tosun@divinity.ankara.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-1236-9548>

Öz

Bu çalışma ile 4-6 Yaş Kur'an-ı Kerim Eğitimi Derecelendirme Ölçeği (Analitik Rubrik) geliştirmek amaçlanmıştır. Çalışma grubunu Diyanet İşleri Başkanlığı 2022-2023 eğitim-öğretim yılı kış dönemi 4-6 yaş grubu olan 90 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler IBM SPSS 26 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Ölçeğin AFA'ya uygunluğu ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's testi ile belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha katsayısı ile ölçeğin bütününe ilişkin hesaplamalar yapılarak güvenirlik belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda, ünite kapsamının genişliği ve harf yönetimi prensiplerine dayalı olarak hazırlanan Elifbâlar gibi belirli ana konu başlıklarını kapsaması sebebiyle "Ezber," "Kur'an-ı Tanıma," "Harfler," "İlk On Dört Harf-Son On Dört Harf," "Harekeler," "İşaretler," ve "Med, Zamir, Lafzatullah" başlıklarından oluşan yedi alt bölüm ve 49 madde içeren "4-6 Yaş Kur'an-ı Kerim Eğitimi Derecelendirme Ölçeği" geliştirilmiştir. "4-6 Yaş Kur'an-ı Kerim Eğitimi Derecelendirme Ölçeği," öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda, 4-6 yaş grubundaki öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i öğrenme sürecinde; Kur'an-ı Kerim'i tanıma, Kur'an-ı Kerim'i öğrenmeye istekli olma, harfleri doğru şekilde seslendirme, harflerin başta, ortada ve sonda şekillerini tanıma ve harfleri farklı özelliklerine göre gruplandırma, harfleri harekesine uygun seslendirme, işaretleri doğru şekilde seslendirme, işaretlerin hangi görevde kullanıldığını bilerek okuyabilme ve dua ve sureleri öğrenmeye yönelik istekli olma kazanımlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Geçerlik ve güvenirliğe ilişkin ulaşılan değerler, bu ölçeğin öğretmenlerin 4-6 yaş grubu öğrencilerin Kur'an-ı Kerim öğrenme

düzeylerini ölçmek konusunda yeterli özelliklere sahip geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Bu ölçme aracı, öğrencilerin görüşlerine göre de Kur'an-ı Kerim öğrenme düzeyini ölçmek amacıyla kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Kur'an-ı Kerim Öğrenme, 4-6 Yaş Kur'an-ı Kerim Eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığı, Derecelendirme Ölçeği, Ölçek Geliştirme.

Development of a Qur'an Education Rating Scale for Children Aged 4-6

Abstract

This study aims to develop a Rating Scale for Quran Education for Children Aged 4-6 (Analytical Rubric). The study group included 90 students aged 4-6 during the 2022-2023 winter term at the Directorate of Religious Affairs. Data were analyzed using IBM SPSS 26. Construct validity was determined via Exploratory Factor Analysis (EFA), supported by the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) measure and Bartlett's test, while reliability was evaluated using the Cronbach's Alpha coefficient. To determine the reliability of the scale, calculations were made for the entire scale using the Cronbach's Alpha coefficient. As a result of this study, the "Quran Education Rating Scale for Ages 4-6," consisting of seven subsections and 49 items covering topics such as Alifbas, "Memorization," "Knowing the Quran," "Letters," "First and Last Fourteen Letters," "Movements," "Signs," and "Med, Pronoun, Lafzatullah," was developed based on the broad scope of the units. The "Quran Education Rating Scale for Ages 4-6" is an assessment tool developed based on educators' perspectives to evaluate students' competencies in recognizing the Quran, pronouncing letters and signs correctly, understanding their functions, grouping letters by characteristics, and showing willingness to learn prayers, chapters, and the Quran itself. The validity and reliability values obtained indicate that this scale is a valid and reliable measurement tool with adequate characteristics for assessing the Quran learning levels of 4-6 year-old students. This measurement tool can also be used to assess the Quran learning levels according to the views of educators.

Keywords: Preschool Qur'an Learning, Quran Education for Children 4-6 Age, Presidency of Religious Affairs, Rating Scale, Scale Development.

Giriş

Okul öncesi dönemde, çocukların beyinsel değişim süreci, büyüme ve gelişim süreçleriyle birlikte çevresel faktörler ve etkileşimlerle yakından ilişkilidir. Bu ilişki, çocuğun bilişsel gelişiminin yanı sıra dil, motor, sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Bu tür çevresel ve gelişimsel uyaranların, çocukların gelişimleri üzerinde anlamlı etkiler oluşturduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur.¹ Özellikle 0-6 yaş arası çocukların karmaşık bilişsel becerileri, metin anlama düzeyleri, üstbilişsel farkındalıkları, strateji kullanımları ile dil gelişimleri; bu alanlara ilişkin yapılan çıkarımlar, görüşler ve değerlendirmelerle birlikte sistematik bir

* Bu çalışma, yazarın Prof. Dr. Cemal Tosun danışmanlığında 2025 yılında tamamladığı "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Kur'an Eğitiminin, Okul Öncesi Çağı ve Eğitimi Açısından İncelenmesi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Jane W. Couperus ve Charles A. Nelson, "Early Brain Development and Plasticity," 85.

şekilde değerlendirme formlarına, kayıt platformlarına kaydedilmektedir.² Eğitimin her aşamasında olduğu gibi, erken çocukluk eğitiminde de temel prensiplerin vurgulanması ve kazanımların bu prensipler doğrultusunda şekillendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Çocuğun düzenli ve planlı bir eğitimin parçası hâline gelmesi ise, eğitiminin ve sosyalleşmesinin başlangıç noktası olarak, çok yönlü gelişiminin temelini oluşturmaktadır.³ Bu bağlamda okul öncesi eğitim olarak adlandırılan bu evre, çocukların ileriki yıllardaki akademik başarıları ve eğitim performansları üzerinde önemli bir rol oynamaktadır.⁴ Bilgin, okul öncesi dönem olarak bilinen 4-6 yaş grubu çocukların eğitimi kapsamında din eğitimi ve manevi eğitimin önemini vurgulayarak çocuğun hem manevi hem maddi açıdan bütünsel bir eğitim anlayışı dile getirmiştir.⁵

Çalışmada, Türkiye'de okul öncesi döneme yönelik Kur'an-ı Kerim öğretimini yaygın din eğitimi kapsamında resmî ve programlı bir şekilde yürüten kurumsal yapı olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında verilen Kur'an-ı Kerim öğretimi esas alınmıştır. Bu bağlamda, hazırlanan ölçme aracının oluşturulmasında, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülen Kur'an-ı Kerim öğretim programında yer alan kazanımlar temel alınmış ve programın belirlediği öğretim hedefleri doğrultusunda hareket edilmiştir. Söz konusu öğretim programında; Kur'an-ı Kerim harflerinin tanınması, doğru seslendirilmesi, harf-hareke ilişkilerinin kavranması, cezm, şedde, tenvin gibi tecvid unsurlarının uygulanması, uzatma harfleri ve zamirlerin okunuş kurallarının bilinmesi, Lafzatullah'ın doğru telaffuzuna ilişkin kuralların uygulanması ile Kur'an-ı Kerim'den belirli sure ve ayetlerin okunması ve ezberlenmesi gibi beceriler açık ve somut kazanımlar halinde sunulmuştur. Bu kapsamda Kur'an-ı Kerim harflerinin öğretilmesi, seslerin doğru ve kurallarına uygun bir şekilde çıkarılması, Kur'an-ı Kerim okuma becerilerinin kazandırılması ile dua ve surelerin ezbere söylenebilmesi gibi her bir beceri ve öğrenme çıktısı, kendi içinde ayrı ayrı değerlendirme ve puanlama gerektiren ölçütler olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla, öğretim sürecinin etkinliğinin izlenmesi ve öğrencilerin gelişim düzeylerinin belirlenebilmesi açısından, her kazanıma yönelik özel ölçütlerin dikkate alındığı bir değerlendirme yaklaşımı benimsenmiştir. DİB tarafından hazırlanmış ve halen aktif olarak

² Oralie, McAfee ve Deborah J. Leong, *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim ve Öğrenmenin Değerlendirilmesi ve Desteklenmesi*, 88-89.

³ Mesude Atay, *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim II*, 112-113.

⁴ Gelengül Haktanır, *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, 2.

⁵ Beyza Bilgin, *İslam'da Çocuk*, 129.

kullanılmakta olan 4-6 yaş grubu Kur'an kursları öğretim programının kazanımları aşağıdaki gibidir:

"Harfleri tanıma ve ezber, harflerin okuma yönünü fark eder. Harflerin isimlerini bilir ve şekillerini tanır. Harfleri seslendirir."

"Harekeleri tanıma ve ezber, bütün harekeleri tanır ve harfleri harekelerine uygun şekilde seslendirir."

"Cezm, şedde ve tenvin işaretini tanıma ve ezber, bu işaretleri tanır ve uygun şekilde seslendirir."

"Uzatma harflerini tanıma ve ezber, uzatma harflerini tanır, harfleri uzatma harflerine uygun şekilde seslendirir. Ayrıca zamirin okunuşu ile ilgili kuralları bilir ve uygular."

"Lafzatullah'ı tanıma ve ezber, Lafzatullah'ın okunuşu ile ilgili kuralları bilir ve uygular."

"Kur'an-ı Kerim okuma ve ezber, Kur'an'ı Kerim'den bölümler okur." Bu amaçlar çerçevesinde ünite ve kazanım açıklamalarına yer verildiği görülmektedir.⁶

Bu bağlamda, özellikle DİB bünyesinde yürütülen 4-6 yaş Kur'an kurslarına yönelik olarak hazırlanan öğretim programı, öğretici ve veli görüşleri ekseninde yapılan çeşitli akademik araştırmalar, okul öncesi dönemde din eğitiminin çocuğun gelişim özelliklerine uygun şekilde yapılandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Erken⁷ tarafından gerçekleştirilen çalışmada, 3-6 yaş grubu çocukların fiziksel, bilişsel, sosyal ve ahlaki gelişimleri dikkate alınarak din eğitimine uygun bir model önerilmiş; bu dönemde değer ve kavram öğretiminin oyun, model alma ve somut materyallerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Karaca'nın⁸ nitel araştırmasında ise DİB tarafından uygulanan 4-6 yaş Kur'an kurslarındaki değerler eğitimi, öğretici görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiş ve etkileşimli, bireyselleştirilmiş öğretim yöntemlerinin etkinliğine dikkat çekilmiştir. Şen,⁹ 4-6 yaş grubu çocukların Kur'an tasavvuruna odaklanarak, bu yaşta dinî kavramlarla tanışmanın uygun olduğunu ve pedagojik yaklaşımlarla sahih bir Kur'an algısının geliştirilebileceğini belirtmiştir. Tüfekçi¹⁰ ise öğretici ve veli görüşleri çerçevesinde DİB 4-6 yaş Kur'an kurslarının genel işleyişini inceleyerek, programın çocukların dini gelişimine katkı sağladığını ve velilerin

⁶ DİB, <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr>

⁷ Deniz Erken, "Üç Altı Yaş Grubu Çocuklarında Din Eğitimi," (yüksek lisans tezi).

⁸ Ayşe Sevdâ Karaca, "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi," (yüksek lisans tezi).

⁹ Süleyman Şen, "4-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kur'an Tasavvuru," (yüksek lisans tezi).

¹⁰ Kevser Tüfekçi, "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kuran Kursları Eğitiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi," (yüksek lisans tezi).

çoğunlukla olumlu tutum sergilediklerini ifade etmiştir. Benzer şekilde Yağcı'nın¹¹ (2018) çalışması da öğretici ve veli görüşlerine dayanarak kursların uygulamadaki güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymuş; velilerin büyük oranda bu eğitimleri desteklediğini, ancak erken yaşta din eğitiminin pedagojik sınırları konusunda bazı endişeler taşıyan grupların da bulunduğunu göstermiştir. Tüm bu çalışmalar, okul öncesi dönemde din eğitiminin pedagojik temellere dayandırılmasının gerekliliğini ve bu yaş grubuna uygun içerik ve yöntemlerin belirlenmesinin önemini ortaya koymaktadır. Ancak Mevcut literatür incelendiğinde okul öncesi dönemde, Kur'an öğretiminin çocukların gelişimsel özellikleriyle ne ölçüde uyumlu olduğu, öğretimin hangi yaş aralığında hangi öğretim yaklaşımının benimsenmesi gerektiği gibi temel sorulara yönelik çalışmaların bulunmadığı dikkat çekmektedir. Özellikle Kur'an öğretiminde belirlenen amaçların ne düzeyde gerçekleştiği, bu amaçlara ulaşmada karşılaşılan güçlükler ile öğretim sürecinin çocukların bilişsel, duygusal ve psikomotor gelişim düzeylerine ne derece hitap ettiği konusunda yeterli veri bulunmamaktadır. Diğer taraftan, okul öncesi döneme ait konuyla ilgili yapılmış ölçek geliştirme kapsamında özetlenen alan yazın çalışmaları da göstermektedir ki Kur'an-ı Kerim eğitim düzeyini belirlemeye özgü bir ölçeğe henüz ulaşılamamıştır. Bu bağlamda, Seviye Neslitürk ve Nadir Çeliköz¹² tarafından geliştirilen "Okul Öncesi Değerler Ölçeği" çalışması, her ne kadar doğrudan Kur'an-ı Kerim öğretimine yönelik olmasa da, erken çocukluk döneminde ahlaki ve etik değerlerin kazandırılmasına ilişkin sistematik bir ölçek geliştirme çabasıyla bu çalışmaya yöntemsel ve kuramsal açıdan yakınlık göstermektedir. Benzer şekilde, Büşra Gelebek Üstün ve Halil Uzun¹³ tarafından Okul Öncesi Eğitim Programı çerçevesinde değerlendirme süreçlerine yönelik olarak geliştirilen ölçme yaklaşımları da çocukların çok yönlü gelişimlerinin izlenmesi ve öğretmen uygulamalarının değerlendirilmesi açısından örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmalara ek olarak, Betül Aşkın ve Hamit Er¹⁴ tarafından geliştirilen "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği", okul öncesi döneme yönelik yaygın din eğitimi kapsamında uygulanan resmi programın değerlendirilmesine yönelik önemli bir

¹¹ Samet Yağcı, "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Müftülüklerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu çalışmaları," 195-221.

¹² Seviye Neslitürk ve Nadir Çeliköz, "Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Ve Öğretmen Formunun Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması," 19-42

¹³ Büşra Gelebek Üstün ve Halil Uzun, "Okul Öncesi Eğitiminde Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi," 298-314.

¹⁴ Betül Aşkın ve Hamit Er, "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği," 277-309.

girişimdir. Bu çalışmada, 2013 yılından itibaren Türkiye genelinde uygulanan DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nın öğretici görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmıştır; programın bağlam, girdi, süreç ve ürün boyutları CIPP değerlendirme modeli temel alınarak ele alınmıştır. Söz konusu ölçek, sahadaki uygulayıcıların görüşlerine dayanarak programın güçlü ve geliştirilmeye açık yönlerini ortaya koymakta ve bu sayede hem mevcut durumun değerlendirilmesi hem de gelecekteki yenilenme çalışmalarına veri sağlaması bakımından katkı sunmaktadır. Ancak söz konusu çalışmada genel olarak değer eğitimi ve okul öncesi değerlendirme süreçleri ele alınmış olup, Kur'an-ı Kerim öğretiminin düzeyini ölçmeye yönelik herhangi bir alt ölçek ya da yapı yer almamaktadır. Literatürdeki bu boşluğun giderilmesine katkı sağlamak amacıyla yürütülen bu çalışma, okul öncesi dönemde uygulanan Kur'an öğretiminin hem öğretim amaçlarının gerçekleşme düzeyini hem de bu sürecin çocukların gelişimsel ihtiyaçlarıyla olan uyumunu çok boyutlu olarak analiz ederek, Kur'an-ı Kerim eğitimine özgü bir ölçme aracı geliştirilmesine yönelik literatürdeki eksikliği gidermeyi ve alana özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Nitekim okul öncesi dönemde yürütülen din eğitimi uygulamalarının çocukların dil, motor, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmadan planlanan din eğitiminin, hedeflenen kazanımlara ulaşmada yetersiz kaldığı; bu durumun ilerleyen yaşlarda çocuklarda yanlış dini tutum ve davranışların gelişmesine zemin hazırlayabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca, çocukların bütüncül gelişim alanlarına uygun olmayan din eğitimi uygulamalarının, olumsuz gelişimsel sonuçlar doğurabileceği de literatürde vurgulanmaktadır.¹⁵ Aynı şekilde, Kur'an eğitimi süreçlerinde çocukların psikomotor becerileri, dikkat süreleri, anlamlandırma kapasiteleri ve öğrenme biçimleri dikkate alınmadan yapılan uygulamalar hem öğretim sürecinin verimini düşürmekte hem de çocukların dinî öğrenmeye karşı ilgisini zayıflatabilmektedir. Bu nedenle, okul öncesi dönemde verilen din temelli eğitimin, çocukların bütüncül gelişim alanlarını –bilişsel, duygusal, sosyal ve psikomotor gelişim– dikkate alan pedagojik bir yaklaşımla planlanması ve uygulanması, hem eğitimin kalitesini artırmakta hem de çocuğun sağlıklı bir dini kimlik geliştirmesine zemin hazırlamaktadır.

Alan yazın incelendiğinde, Kur'an-ı Kerim öğretimine yönelik öğrenme düzeyini geçerli ve güvenilir biçimde ölçebilecek, yaş grubu ve gelişimsel özelliklere duyarlı, kapsamlı bir ölçme aracının henüz geliştirilmediği görülmektedir. Bu çerçevede, alana özgü, psikometrik açıdan yeterliliği ortaya konmuş ölçme araçlarına duyulan ihtiyacın sürdüğü söylenebilir.

¹⁵ Ali Çankırılı, *Çocuğun Manevi Eğitimi*, 10.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı'nda yer alan Kur'an-ı Kerim Alanı Değerlendirme Formu¹⁶, bu alandaki değerlendirme ihtiyacına yönelik bir form olmakla birlikte kapsamlı bir ölçme aracı olarak değerlendirilmesi ve psikometrik özelliklerinin bilimsel yöntemlerle test edilmesi gerekliliği devam etmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, 48-60 ay ve 60-72 ay yaş gruplarında bulunan çocukların Kur'an-ı Kerim'i tanıma ve okuma kazanımlarını gerçekleştirme düzeyleri arasında yaş değişkenine bağlı olarak anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirmektir. Geliştirilen bu ölçek aracılığıyla, okul öncesi dönemde Kur'an-ı Kerim eğitimi alan çocukların bilişsel, dil, motor ve sosyal-duygusal gelişim düzeyleri ile öğrenme kazanımları arasındaki ilişki ortaya konulmak istenmektedir. Ayrıca, bu ölçek sayesinde çocukların Kur'an-ı Kerim'i tanıma, harfleri ayırt etme, temel düzeyde okuma becerilerini sergileme gibi alanlarda gösterdikleri performansın niteliksel ve nicel verilerle değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Çalışma ile Kur'an-ı Kerim öğretiminde yaş gruplarına göre farklılık gösteren gelişimsel ihtiyaçları dikkate alarak, söz konusu yaş grubuna yönelik geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş bir ölçme aracının literatüre kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, 4-6 yaş grubu çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenme düzeylerini sistematik biçimde değerlendirmeye yönelik bir ölçme aracının geliştirilmesi, hem öğretim sürecinin niteliğini artırmaya hem de literatürdeki sınırlılığı gidermeye yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Okul öncesi eğitim süreci, çocukların zihinsel, dilsel, sosyal ve dini gelişimlerinin temellerinin atıldığı kritik bir dönemdir. Bu dönemde verilen eğitimin kalitesi ve içeriği, çocuğun sonraki öğrenme süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, okul öncesi dönemde Kur'an-ı Kerim öğretiminin çocukların gelişimsel özelliklerine uygun bir şekilde planlanması büyük önem taşımaktadır. Mevcut literatürde, 4-6 yaş aralığındaki çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenme süreçlerine ilişkin yeterli ölçme araçlarının bulunmadığı gözlemlenmiştir. Bu eksiklik, hem öğretmenlerin hem de program geliştiricilerin çocukların hazırbulunuşluk düzeylerini dikkate almalarını zorlaştırmakta ve öğretim sürecinin etkinliğini sınırlamaktadır.

Bu çalışma ile geliştirilen ölçme aracı, okul öncesi dönemdeki çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenme düzeylerinin sistematik olarak değerlendirilmesini mümkün kılarak, bu alandaki bilimsel araştırmalara ve uygulamalara katkı

¹⁶ DİB, <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr>, 55.

sunacağı beklenmektedir. Ayrıca, farklı yaş gruplarının öğrenme düzeylerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve yaş değişkene bağlı olarak farklı gruplarda Kur'an-ı Kerim öğrenme üzerine etkisinin ortaya çıkarılması ile çocukların gelişimsel gereksinimlerine uygun öğretim stratejilerinin ve ders içeriklerinin belirlenmesinde yol gösterici olacaktır. Böylece, eğitim programlarının içeriği daha nitelikli, çocuk odaklı ve bilimsel temelli bir yapıya kavuşturulabileceği düşünülmektedir. 4-6 yaş grubundaki çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenme düzeylerinin ölçülmesine yönelik ölçek geliştirme çalışmasının, bu alana katkıda bulunarak literatüre önemli bir değer katacağı da öngörülmektedir.

Araştırma, nicel araştırma yaklaşımı kapsamında, veri toplama sürecinde kullanılmak üzere okul öncesi dönemdeki çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenme süreçlerine ilişkin becerilerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmeye yönelik olarak desenlenmiştir. Bu çalışma kapsamında, okul öncesi dönemde yer alan 48-60 ay ve 60-72 ay yaş grubundaki çocukların Kur'an-ı Kerim'i tanıma, seslendirme ve okuma becerilerini çok boyutlu olarak değerlendirebilmek amacıyla rubrik (derecelendirme ölçeği) temelli bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Rubrik, özellikle okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri göz önüne alındığında, karmaşık bilişsel, duyuşsal ve psikomotor performansların niteliksel olarak gözlenmesini ve bu performansların sistematik biçimde kayıt altına alınmasına olanak sağlaması açısından uygun bir ölçme aracıdır.

Derecelendirme ölçekleri, değerlendiricilerin bir metnin önemine ilişkin görüşlerini uyumlu hale getirmek için tasarlanmıştır.¹⁷ Bu ölçekler, değerlendiriciler arasında ortak bir anlayış oluşturmayı ve metnin önemine dair objektif bir değerlendirme yapmayı kolaylaştırmak amacıyla kullanılır.¹⁸ Derecelendirme ölçeklerinin hazırlanmasında ilk adım, gözlemlenip değerlendirilecek öğrenci davranışlarının tanımlanmasıdır. Sonrasında, bu anahtar davranışların boyutları analiz edilerek standartlar ve kriterler oluşturulur. Böylece değerlendirme sürecine katılan tüm bireylerin rubriklerden ortak bir anlam çıkarması sağlanarak puanlama sisteminin tutarlılığı ve objektifliği artırılır.¹⁹

Bu bağlamda geliştirilen rubrik, çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenme süreçlerindeki temel kazanımlarına ve gelişimine bütüncül biçimde odaklanmaktadır. Rubrik, çocukların Kur'an-ı Kerim harflerini tanıma, harf-ses eşleştirmesi yapma, kısa ayetleri doğru telaffuz etme gibi becerileri

¹⁷ McAfee, *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim ve Öğrenmenin Değerlendirilmesi ve Desteklenmesi*, 88.

¹⁸ Salih Çepni ve diğerleri, *Ölçme ve Değerlendirme*, 260-261.

¹⁹ Çepni ve diğerleri, *Ölçme ve Değerlendirme*, 261.

kapsayan performans kriterleri içermektedir. Ayrıca, çocukların öğrenme sürecinde katıldıkları ders içi etkinliklere ilişkin duygusal tepkilerinin ve dilsel yeterliklerinin gözlemlenebilir davranışlar üzerinden analiz edilmesine de imkân tanımaktadır. Özellikle anlama becerileri, düşünme süreçlerinin farkındalığı, öğrenme sürecinde kullanılan yöntem ve yaklaşımlar, dil kullanım yeterlikleri ile yorum yapma, görüş ifade etme ve değerlendirme yetkinliklerinin izlenmesine olanak tanıyan bu rubrik, nitel gözlemlerin ölçülebilir verilere dönüştürülmesini sağlayan alternatif bir ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Bu sayede, çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenme sürecine ilişkin gelişimleri güvenilir ve geçerli bir biçimde değerlendirilebilmiştir.²⁰ Ölçekte yer alan maddeler, DİB tarafından 4-6 yaş grubu çocuklar için hazırlanmış Kur'an-ı Kerim öğretim programı, 4-6 yaş Grubu Öğrenci ve Öğretici Etkinlik Kitapları, Elif-Bâ Öğretimi Etkinlik Örnekleri kitabı ve Kur'an Kursu öğretmenleri alan uzmanlarının görüş ve önerileri doğrultusunda oluşturulmuş ve yaş gruplarının gelişimsel özelliklerine uygun biçimde düzenlenmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri için uzman değerlendirmesi, pilot uygulama ve gerekli istatistiksel analizler (örn. Faktör analizi, Cronbach Alpha katsayısı) yapılmıştır.

Yöntem

Okul öncesi dönem 4-6 yaş grubu çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenme kapsamında gelişim özelliklerine dayalı temel kazanımlarının bütüncül biçimde belirlenebilmesine olanak sağlayan Kur'an-ı Kerim Derecelendirme Ölçeği'nin geliştirildiği, bu çalışmada hem nitel hem de nicel yaklaşımlar benimsenmiştir.

Nitel yaklaşımda geçmiş ve günümüz zaman diliminde var olan bir durumu açıklamayı ve ortaya koymayı amaçlayan tarama yaklaşımlarından, genel tarama modeli benimsenmiştir.²¹ Bu aşamada rubriklerin hazırlanması sürecinde hem alan uzmanlarının görüşlerine dayalı olarak hem de 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında görev yapan deneyimli öğretmenlerle yürütülen ön görüşmeler temel alınmıştır. Bu kapsamda yüz yüze yapılan görüşmeler neticesinde çalışmanın uygulama planlaması yapılmıştır. Daha sonra konu ile ilgili DİB tarafından hazırlanmış kaynaklar taranarak elde edilen veriler doğrultusunda Kur'an-ı Kerim öğrenme alanlarını kapsayan yedi tematik boyutta derecelendirme anahtarları (rubrikler) oluşturulmuştur.

Sürecin ikinci aşamada ise hazırlanan bu rubriklerin öğrenciler üzerinde uygulanması ve analizlerin gerçekleştirilmesi nicel bir araştırma yaklaşımı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda önce pilot uygulama

²⁰ Çepni ve diğerleri, *Ölçme ve Değerlendirme*, 267.

²¹ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 39-40.

gerçekleştirilmiş, daha sonra ölçek uygulanarak elde edilen verilerin analizleri yapılmıştır. Ölçek geliştirme aşamaları aşağıdaki gibidir:

1. Ölçek Maddeleri Belirlenmesi
2. Uzman Görüşlerine Sunulması
3. Pilot Uygulama
4. Ölçeğin Örneklemeye Uygulanması
5. Geçerlik Çalışması Kapsamında Faktör Analizi
6. Güvenirlik Analizi Kapsamında Cronbach Alfa Katsayı Analizi²²

1. Çalışma Grubu

Nicel verilerin güvenilirliğini temin etmek amacıyla, ölçeğin uygulanacağı bireylerin sayısının, ölçeğin içerdiği madde sayısının en az beş katı olması gerekliliği öne çıkmaktadır. Bu, nicel veri toplama sürecinin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmayı hedeflemektedir.²³ Nicel hazırlanmış ölçme aracı olan rubriklerin, çalışma grubu için, gözlem birimlerini belli niteliklere sahip kişilerin oluşturduğu öğretmenler ile uygulanması planlanmıştır. Bu amaçla önceden hazırlanmış yedi (Ezber, Kur'an-ı Kerim'i Tanıma, Harfler, Harekeler, İlk On Dört-Son On Dört Harf, İşaretler, Med-Zamir-Lafzatullah) derecelendirme anahtarı oluşturulmuştur.

Ölçeklerin uygulanabilmesi için beş ilçede 4-6 yaş Kur'an Kursu'nda görevli beş koordinatör öğreticinin de içinde bulunduğu 12 öğretici ile yüz yüze görüşmeler yapılmış ve gönüllülük esasına dayalı olarak ölçeklerin kullanımı detaylı anlatılarak planlama yapılmıştır.

Sonraki süreçte ölçek geliştirme çalışmasının yürütülmesinin yasal zemine ulaşması için Ankara Üniversitesi Etik Kurul izni alınarak kullanıma hale getirilmiştir.²⁴

Bu durumda çalışma grubu, DİB'e bağlı olarak Ankara ili Keçiören ilçesine bağlı 4-6 yaş grubu öğrencilerinden oluşmaktadır. Her bir ölçek, toplamda 90 öğrenciye ayrı ayrı uygulanmıştır. Ölçekleri uygulayan Kur'an kursu öğretmenleri rubriklerin 4-6 yaş grubu çocukların performanslarını puanlamaları için araştırmada katılımcı olarak nitelendirilmiştir. Katılımcılarının her birinin ismi belirtilmeden K1, K2, K3... şeklinde kodlanmıştır. Katılımcı sayısını ve durumlarını gösteren tablo aşağıdaki gibidir.

²² Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, 118.

²³ Özdamar, *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 542-543.

²⁴ Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulu Karar Örneği, Sayı 212, (01/08/2022).

Katılımcı	Okul mezuniyet	4-6 Yaş hizmet süresi	Görev şekli	Unvanı	İlçe
K1	*İlahiyat lisans *Çocuk gelişimi	7 yıl	Kadrolu	Kur'an kursu öğreticisi	Keçiören
K2	*İlahiyat lisans *Çocuk gelişimi	8 yıl	Kadrolu	Kur'an kursu öğreticisi	Keçiören
K3	*İlahiyat lisans	6 yıl	Kadrolu	Kur'an kursu öğreticisi	Çankaya
K4	*İlahiyat *yüksek lisans *Çocuk Gelişimi	7 yıl	Kadrolu	Kur'an kursu öğreticisi	Pursaklar
K5	*İlahiyat lisans *Çocuk gelişimi	7 yıl	Kadrolu	Kur'an kursu öğreticisi	Yenimahalle

* İlahiyat fakültesi lisans mezunu olanlar ilahiyat fakültelerinin örgün kısmını bitirdiklerini söylemişlerdir.

Tablo 1: Katılımcılar (Kur'an Kursu Öğreticileri)

2. Ölçek Geliştirme Süreci

Analitik rubrikler, bir ürün veya süreci çeşitli bölümlere ayırarak, her bir beceri ve kriteri ayrı ayrı değerlendirme ve sonrasında bu bireysel puanları toplayarak toplam puanı hesaplama gereksinimi duyar. Bu tür ölçekler, bir çalışmanın veya ürünün farklı boyutlarına ayrı ayrı notlar vermek amacıyla tasarlanır.²⁵ Analitik rubrikler, daha spesifik, detaylı ve uygulamaya yönelik bilgiler sunma kapasiteleri nedeniyle, ölçme ve değerlendirme süreçlerine önemli katkılarda bulunurlar.²⁶

Değerlendirilecek kriterlere karar verdikten sonra performans düzeylerinin sayısı belirlenir. Burada amaca göre bu sayı değişebilmekle birlikte, 4 ya da 5 düzeyden fazla düzey belirlemek düzeyler arasındaki ayırımın iyi yapılamamasına neden olacağından tercih edilmemektedir.

“4..... Çok başarılı

3.....Başarılı

2.....Eksikleri var

1.....Yanlışlar var veya yapılmayan bölümler var”.²⁷

Yukarıdaki gibi her düzey için beklenen tanımlamalar ve açıklamalar yapılır, daha sonra düzeyler açıklanır.

²⁵ Hasan Yılmaz, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, 140-145.

²⁶ Çepni ve diğerleri, *Ölçme ve Değerlendirme*, 262.

²⁷ Çepni ve diğerleri, *Ölçme ve Değerlendirme*, 262-263.

Derecelendirme ölçekleri, öğrencinin performansını ortak bir değişken belirlenerek değerlendiriciler arasında tutarlı bir anlayış geliştirilmesine imkân sunan alternatif bir ölçme aracıdır. Diğer taraftan nitelikli derecelendirme ölçeği oluşturma zorluğu ve insanların ölçeğin merkezine doğru puanlama eğilimlerinin farklılık sergilemesinden dolayı sınırlılıkları da mevcuttur.²⁸

Rubriklerin oluşturulması aşamasında öncelikle DİB 4-6 yaş programı Kur'an-ı Kerim öğrenme kazanımları doğrultusunda analitik rubrik hazırlanmıştır. Bu çalışmada, kapsam geçerliliğinin sağlanması amacıyla DİB tarafından hazırlanan "Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) 2018", "4-6 Yaş Öğretici Kitabı", "4-6 Yaş Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı 2018" ve "Elifba Öğretimi Etkinlik Örnekleri" kitaplarından faydalanılmıştır. Hazırlanan sorular, İlahiyat alanında 1 profesör, 3 doçent, bir doktor öğretim görevlisi, eğitim programları ve öğretim alanında bir doçent, ölçme ve değerlendirme alanında bir doktor öğretim görevlisi olmak üzere konu alanında uzman kişilerin görüşlerine başvurularak gerekli ön düzeltmeler yapılmıştır.

Rubrik, uygulama süresinin uzunluğu, ünite kapsamının genişliği ve harf yönetimi prensiplerine dayalı olarak hazırlanan Elifbâlar gibi belirli ana konu başlıklarını kapsamaması sebebiyle²⁹, yedi alt bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler; "Ezber", "Kur'an-ı Kerim'i Tanıma", "Harfler", "İlk On Dört-Son On Dört Harf", "Harekeler", "İşaretler" (Cezm, Şedde, Tenvin) ve Kur'an-ı Kerim okumaya ve Tecvid kurallarının öğretilmesine yönelik "Med, Zamir, Lafzatullah"³⁰, olarak tanımlanmıştır.

Ölçeklere dair kazanım kapsamı şu şekildedir:

Kur'an-ı Kerim'i tanıma ünitesi için çocukların Kur'an-ı Kerim kitabını tanımaları, Allah tarafından gönderilmiş, doğruları gösteren ve saygılı olunması gereken bir kitap olduğunu bilmesi ve Kur'an-ı Kerim öğrenmeye istekli olması konu kazanımını içermektedir.

Harfler ünitesi için, harfleri öğrenme etkinliklerine istekli katılımı, harfleri gördüğünde tanıması ve harfi sesine göre okuyabilmesi konu kazanımını içermektedir.

İlk On Dört-Son On Dört Harf ünitesi için, harflerin tam olarak öğrenilmesi için yapılan etkinliklere istekli katılımı, harflerin başta, ortada

²⁸ Ömer Kutlu ve diğerleri, *Ölçme ve Değerlendirme -Performansa ve Portfolyoya Dayalı Durum Belirleme-*, 78-80.

²⁹ Hatice Ayar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbalar*, 226-239.

³⁰ Ayar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbalar*, 243-253.

ve sonda şekilleriyle tanıyabilmesi ve harfleri farklı özelliklerine göre gruplandırması konu kapsamını içermektedir.

Hareke ünitesi için, hareketleri tanıması, harfleri hareketine uygun seslendirebilmesi ve aynı veya farklı hareketli harfler yan yana geldiğinde doğru okuyabilmesi konu kapsamını içermektedir.

İşaretler ünitesi için, yapılan ders içi etkinliklere istekli katılması, işaretlerin hangi görevde kullanıldığını bilmesi ve hareketli harflerle yan yana geldiğinde doğru okuyabilmesi konu kapsamını içermektedir.

Med-Zamir-Lafzatullah ünitesi için, bu okuma kurallarını bilerek okuyabilmesi, ders içi etkinliklere istekli katılması ve Kur'an-ı Kerim yazısı gördüğünde doğru okuyabilmesi konu kapsamını içermektedir.

Ezber ünitesi için, 4-6 yaş programında içeren dua ve sureleri ezberlemek için yapılan sınıf içi talim, tekrar etme gibi etkinliklere istekli katılması ve dua ve sureleri doğru bir şekilde okuyabilmesi konu kapsamını içermektedir.

Her bir bölüm için uzman görüşü alınarak ölçütler belirlenmiş ve derecelendirme anahtarları oluşturulmuştur. Bu anahtarlar 4 kategoriye ayrılmış ve her bir kategori için değer ve değişkenler aşağıdaki gibidir.

- “4-çok iyi”,
- “3-iyi”,
- “2-orta”,
- “1-zayıf”

48-72 ay (4-6 yaş) gelişim özellikleri ve DİB 4-6 yaş Kur'an-ı Kerim'i tanıma ve okuma programının amaç ve kazanımları doğrultusunda bir rubrik (derecelendirme ölçeği) hazırlanmış, uzman görüşü alınarak kapsam geçerliği çerçevesinde faktör analizi yapılmış ve ardından güvenilirlik çalışması tamamlanarak ölçek son halini almıştır. Kur'an-ı Kerim öğrenme kazanımları doğrultusunda oluşturulan derecelendirme ölçeğinin çalışma işleyişini ve süresini planlamak amacıyla Ankara ili Keçiören ilçesine bağlı Dilek Camii Kur'an-ı Kerim kursunda üç öğreticiyle birlikte, her bir öğreticinin sınıfından, ailelerinden izin alınmış 10'ar çocuktan oluşan toplamda 30 öğrenci ile bir hafta boyunca pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulama sonucunda öğretmenlere ölçek kullanımı öğretilmiş ve belirlenen konuları ve etkinlikleri bir hafta boyunca programa uygun şekilde gerçekleştirdikleri ve gözlem neticesinde ölçekleri kendilerine anlatıldığı gibi uyguladıkları gözlenmiştir. Diğer taraftan sürecin başarılı bir şekilde işlediği gözlenmiştir.

3. Geçerlik Çalışması

Geçerlik, bir testin, hedeflenen özellik veya yeteneği ne derecede doğru bir şekilde ölçtüğünü ifade eden bir kavramdır. Genel kabul görmüş bir görüşe göre, geçerlik üç ana kategoriye ayrılmaktadır: kapsam geçerliği, ölçüt geçerliği ve yapı geçerliği.³¹

Kapsam geçerliği açısından incelendiğinde, testi oluşturan maddelerin ölçülmek istenen davranışı ölçmede yeterli olup olmadığının göstergesi olarak İlahiyat alanında bir profesör, üç doçent, iki doktor öğretim görevlisi ve beş 4-6 yaş koordinatör Kur'an kursu öğreticisi olarak uzman görüşüne başvurulmuştur. Daha sonra son şekli verilerek geçerlik güvenilirlik çalışması yapmak amacıyla on iki Kur'an kursu öğreticisi tarafından ölçekler uygulanmıştır.

Yapı geçerliğine baktığımızda, faktör analizi (FA) birbirleriyle ilişkili değişkenlerden oluşan bir veri setinin, bağımsız veya daha az yeni değişkenler içeren bir veri setine dönüştürülmesi ve bu değişkenlerin faktörler halinde gruplandırılarak oluşturulan bir yöntemdir.³² Yani değişkenleri gruplayarak ortak faktörler tanımlama özelliğine sahip olan faktör analizi kapsamında genellikle "Açıklayıcı Faktör Analizi" (AFA) olarak bilindiğinden dolayı³³ bu kısımda hazırlanmış her bir ölçeği 90 öğrenciye uygulanmış olan tüm rubriklerin sonuçlarına bakıldığında;

"Ezber" bölümünün faktör analizinde hangi surelerin ve duaların yer alacağı, Kur'an kursu öğreticilerinin ortak görüşleri doğrultusunda tespit edilmiştir. Öğrencilerin öğrenmede sürecinde zorluk ve kolaylıklar göz önünde bulundurularak, programda belirtilen toplam 14 dua ve sure içinden altı adet seçilmiştir. Bu seçim, başlangıç duaları "Kelime-i Tevhid" ve "Başarı Duası", namaz dualarından "Sübhaneke", namaz surelerinden "Fatıha" ve "İhlas" sureleri ile son kısımdan "Ayete'l Kürsi" yi kapsamaktadır. Bu sure ve dualar, 4-6 yaş grubundaki öğrencilere yönelik olarak öğretmenler tarafından değerlendirilmiştir.

Öncelikle KMO örneklem yeterliği değeri 0,886 olarak bulunmuş ve örneklem büyüklüğünün (AFA) için yeterli olduğunu göstermiştir. Bu değer 0,50'den büyük olduğunda yeterli görülmektedir.³⁴ Her bir madde için hesaplanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerleri, en düşük olarak 0,588 çıkmıştır. Bu da örneklem yeterliliğini doğrulamaktadır. Ayrıca, Bartlett'in Testi sonuçları $\chi^2=1327,864$ ve $p<0,05$ 'ten küçük olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, maddeler arası korelasyonların AFA için yeterince büyük olduğunu göstermektedir. Bu kısımdan oluşan ölçek için tek faktörlü bir yapıdan

³¹ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, 179.

³² Şener Büyüköztürk, "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı," 478-480.

³³ Kazım Özdamar, *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 215-216.

³⁴ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, 134.

oluştugu ve bu faktörün toplam varyansın yüzde 73,608'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Buna göre “Ezber” ölçeğinin geçerli özellik gösterdiği ve tüm sure ve dualar için uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.³⁵ Ölçek her bir sure veya dua için 2 maddeden toplam 12 maddelik ölçekten oluşmaktadır.

“Kur'an-ı Kerim'i Tanıma” kısmında, konu kapsamı olarak herhangi bir daraltma yapılmamış ve açıklayıcı faktör analizi için şu sonuçlara ulaşılmıştır; KMO örneklem yeterliği değeri 0,900 olarak bulunmuş ve bu değer örneklem büyüklüğünün yine AFA için yeterli olduğunu göstermiştir. Her bir madde için KMO değerleri de en düşük 0,531 olarak bulunmuş ve örneklem yeterli olduğu doğrulanmıştır. Bartlett Testi sonucunda da ise $\chi^2=760,379$ ve $p<0,05$ 'ten olarak bulunduğu için, maddeler arasındaki korelasyonların AFA için yeterince büyük olduğunu göstermiştir. Bu ölçeğin tek faktörlü bir yapıdan oluştuğu; bu faktörün toplam varyansın yüzde 75,536'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Maddelerin ortak faktör varyanslarının 1.00'a yakın ya da 0.66'nın üzerinde olması iyi bir çözümdür.³⁶ Buna göre “Kur'an-ı Kerim'i Tanıma” ölçeğinin geçerli özellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Tüm ünite için 8 maddeden oluşmaktadır.

“Harfler” bölümüne bakıldığında, geliştirilen harfler anahtarı için tüm harflerin tek tek değerlendirilmesinin güç olacağı ve madde sayısını çok fazla artıracığından dolayı, DİB'in oluşturduğu tüm harf gruplarından, öğrenmede zorluk ve kolaylık durumunu temsil eden ve içinde hepsini barındıran 3 harf gurubu seçilerek yine Kur'an kursu öğreticileri tarafından değerlendirilmiştir. Burada harflerin grupları *Elif, Be, Te, Se *Cim, Ha, Ha *Dal, Zel, Ra, Ze *Sin, Şin, Sad, Dad *Da, Za *Ayn, Gayn *Fe, Gaf, Kef, Lam *Mim, Nun, Vav, He, Ye olmak üzere ayrılmıştır. Bu harf gruplarından değerlendirmek için alanda uzman araştırmacının yönlendirmesi ve yapılmış olan çalışmalardan yararlanılarak önce telaffuzu zor olanlar seçilmiştir. “Türkçemizde karşılığı olmayan harfler olarak ث :sâ”, ح :hâ”, ه :ha” ذ :zâl”, ج :dad”, ظ :za”, ع :ayn” gibi veya telaffuzlarında bazı farklılıklar bulunan ج :cîm”, ش :şîn”, ط :ta”, ق :kaf”, ك :kâf” ve “و :vâv” gibi harflerin çıkarılması için özel olarak gerektirmektedir.” (Dağdeviren, 2008, 58).³⁷ Daha sonra yine yapılmış akademik çalışmalar doğrultusunda Arap alfabesinde Türkçe konuşan çocuklar açısından telaffuzu en zor olanlar “Gaf” ve “Gayn”, buna karşın Türkçeye fonetik olarak daha yakın olan harflerin ise “Be, Te, Dal, Ze,

³⁵ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, 135.

³⁶ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, 135.

³⁷ Alican Dağdeviren, “Kur'an Kıraatinin Ana Dinamiği: Harfler,” 47-81.

Sin, Fe, Lam, Mim, Nun, He, Ye” olduğu tespit edilmiştir.³⁸ Bu değerlendirmeler temel alınarak, geliştirilecek ölçme aracında yer alacak harf gruplarının hem güçlük düzeyine göre hem de sesletim özelliklerine göre dengeli bir dağılım göstermesine özen gösterilmiştir. Bu kapsamda, öğreticilerin görüşleri doğrultusunda *Elif, Be, Te, Se *Sin, Şin, Sad, Dad *Da, Za harf gruplarının ölçme sürecinde temsil gücü yüksek ve öğrenme açısından ayırt edici özelliklere sahip olduğu kanaatine varılmış ve bu harf grupları değerlendirme kapsamına dâhil edilmiştir. Harfler seçildikten sonra öğreticilerin ölçeği değerlendirmesi sonucu, KMO örneklem yeterliği değeri 0,920 olarak bulunmuş ve bu değer örneklem büyüklüğünün yine AFA için yeterli olduğunu göstermiştir. Her bir madde için KMO değerleri de en düşük 0,720 olarak bulunmuş ve örneklem yeterli olduğu doğrulanmıştır. Bartlett Testi sonucunda da ise $\chi^2=3129,707$ ve $p<0,05$ 'ten olarak bulunduğu için, maddeler arasındaki korelasyonların AFA için yeterince büyük olduğunu göstermiştir. Bu ölçeğin iki faktörlü bir yapıdan oluştuğu; bu faktörün toplam varyansın yüzde 85,555'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Buna göre “Harfler” ölçeğinin geçerli özellik gösterdiği ve tüm harfler için uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Her bir harf grubu için 6 maddeden toplam 18 maddelik ölçekten oluşmaktadır.

“İlk On Dört-Son On Dört Harf” ünitesi için, tüm harfler iki grupta konu kapsamı verildiği için derecelendirme anahtarı tüm gruplara uygulanarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda faktör analizi KMO değeri 0,891 olarak bulunmuş ve bu değer örneklem büyüklüğünün yeterli değerde olduğunu göstermiştir. Tüm maddeler için KMO değerleri de en düşük 0,664 olarak çıkmış ve örneklem yeterli olduğu doğrulanmıştır. Bartlett Testi sonucunda da ise $\chi^2=2025,696$ ve $p<0,05$ 'ten olarak bulunduğu için, maddeler arasındaki korelasyonların yeterince büyük olduğunu göstermiştir. Bu ölçeğin tek faktörlü bir yapıdan oluştuğu; bu faktörün toplam varyansın yüzde 82,090'ını açıkladığı tespit edilmiştir. Buna göre “İlk On Dört-Son On Dört Harf” ölçeğinin geçerli özellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Her bir harf grubu için 8 maddeden oluşan toplam 16 maddelik ölçektir.

“Harekeler” bölümüne bakıldığında ise, her bir hareke için 5 maddeden oluşan 15 maddelik derecelendirme anahtarı geliştirilmiş ve öğreticiler tarafından ölçek değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda faktör analizi KMO değeri 0,850 olarak bulunmuş ve bu değer örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermiştir. Her bir madde için KMO

³⁸ Tahirhan Aydın, “Arapça ve Türkçe 'de Sesler -Karşıtsal Çözümleme-,” 321-334; Emrullah İşler, “Türklerin Arapçanın Ünsüzlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri,” 243-255.

değerleri de en düşük 0,802 olarak bulunmuş ve örneklemin yeterli olduğu doğrulanmıştır. Bartlett Testi sonucunda da ise $\chi^2=446,921$ ve $p<0,05$ 'ten olarak bulunduğu için, maddeler arasındaki korelasyonların yeterince büyük olduğunu göstermiştir. Bu ölçeğin tek faktörlü bir yapıdan oluştuğu; bu faktörün toplam varyansın yüzde 86,165'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Buna göre "Harekeler" ölçeğinin geçerli özellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

"İşaretler" bölümüne gelindiğinde Kur'an-ı Kerim öğrenme aşamasında üç adet işaret olduğu bilinmektedir. Cezm, Şedde ve Tenvin den oluşan işaretler bölümü için 4 maddeden oluşan toplam 12 maddelik anahtar geliştirilmiş ve her bir işaret için ayrı ayrı ölçek değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bağlamda ortaya çıkan faktör analizi sonuçları şöyledir. KMO değeri 0,861 olarak bulunmuş ve bu değer örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermiştir. Her bir madde için KMO değerleri de en düşük 0,776 olarak bulunmuş ve örneklemin yeterli olduğu doğrulanmıştır. Bartlett Testi sonucunda da ise $\chi^2=1957,881$ ve $p<0,05$ 'ten olarak bulunduğu için, maddeler arasındaki korelasyonların yeterince büyük olduğunu göstermiştir. Bu ölçeğin iki faktörlü bir yapıdan oluştuğu; bu faktörün toplam varyansın yüzde 88,785'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Buna göre "İşaretler" ölçeğinin geçerli özellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Son olarak Kur'an-ı Kerim öğrenimine yönelik olarak okuma ve kuralları uygulama becerilerini ölçmeye amaçlanan "Med, Zamir, Lafzatullah" bölümünde, her bir konuya özgü olacak şekilde 5 Med, 2 Zamir ve 2 Lafzatullah konusunu kapsayan toplam 9 maddelik derecelendirme anahtarı geliştirilmiştir. Geliştirilen bu ölçekler, her bir konu başlığı için öğretmenler tarafından değerlendirmeye alınmıştır. Bu bağlamda yapı geçerliğini belirlemeye yönelik yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,905 olarak hesaplanmış ve yüksek değer, örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca her bir maddeye ilişkin KMO değerleri incelendiğinde en düşük değer 0,688 olduğu belirlenmiş; bu sonuç da örneklemin faktör analizi için yeterli olduğunu doğrulamıştır. Bartlett Testi sonucunda da ise $\chi^2=1235,549$ ve $p<0,05$ 'ten olarak bulunduğu için, maddeler arasındaki korelasyonların yeterince büyük olduğunu göstermiştir. Bu ölçeğin tek faktörlü bir yapıdan oluştuğu; bu faktörün toplam varyansın yüzde 82,693'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Buna göre "Med, Zamir, Lafzatullah" ölçeğinin geçerli özellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen verilerin Tablo-2 de görülen KMO değerleri ve Bartlett Testi sonuçlarından hareketle tüm ölçek için veri setinin uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ölçüt	Bölüm	KMO	Bartlett (sig.)
Biçim	Ezber	.886	.000
	Kur'an-ı Kerim'i Tanıma	.900	.000
	Harfler	.920	.000
	İlk On Dört-Son On Dört Harf	.891	.000
	Harekeler	.850	.000
	İşaretler	.860	.000
	Med-Zamir-Lafzatullah	.905	.000

Tablo 2: Bartlett ve KMO Testi Sonuçları

Faktör 1				Faktör 2	
Bölümler	Faktör Sayısı	Özdeğeri	Açıklama Yüzdesi	Özdeğeri	Açıklama Yüzdesi
Ezber	1	8,83	73,68		
Kur'an-ı Kerim'i Tanıma	1	6,04	75,53		
Harfler	2	9,18	51,00	6,21	85,55
İlk On Dört-Son On Dört Harf	1	13,13	82,09		
Harekeler	1	4,30	86,16		
İşaretler	2	5,93	49,46	4,71	88,78
Med-Zamir_Lafzatullah	1	7,44	82,69		

Tablo 3: Temel Bileşenler Faktör Analizi Sonuçları

Ölçek ile açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bir maddenin faktör analizinde, bir faktör üzerindeki en yüksek faktör yükü ile ikinci en yüksek faktör yükü arasında belirgin bir fark olması beklenmektedir. Bu, maddenin bir faktöre özgü olup olmadığını ve faktörler arasındaki ayırt ediciliğini belirlemede önemli bir ölçüttür.³⁹ Tablo-3'e bakıldığında Ezber ve İşaretler bölümünde özdeğerleri arasında oldukça yüksek fark görülmektedir. Faktör analizinde, ilk faktörün açıkladığı varyans oranı oldukça yüksektir. Bu ilk faktörü izleyen ikinci faktörün açıklama yüzdesi ile arasındaki belirgin fark, alt bileşenlerin tek faktörlü yapıda olduğunu gösteren bir işaret olarak değerlendirilmektedir. Bu gözlem, ölçüm aracındaki tüm ana ölçütlerin tek bir boyutta toplandığını ve bu durumun, yapısal geçerliğin sağlandığının bir işareti olarak yorumlanabilir. Ölçek, toplamda 90 öğrenci için uygulanmış ve analizler SPSS 26 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Analiz

³⁹Büyükoztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, 135.

sonucunda elde edilen faktör yapısı, geliştirilen ölçeğin temel olarak tek boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymakta; bu da ilgili yapı geçerliğinin sağlandığına dair önemli bir kanıt olarak değerlendirilmektedir.⁴⁰

4. Güvenirlik Çalışması

Güvenilirlik analizi (Reliability and Item Analysis), bir ölçeğin yapısı, içeriği, kurgusu ve olgusunu sorgulamak için yeterlilik ve uygunluğunu değerlendirmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Ölçeklerde verilen cevaplar yardımı sayesinde güvenirlilik analizi yapılabilir. Bu çalışmada kullanılan ölçek likert tipi ve azdan çoğa doğru dört seçenekli, hiyerarşik artan özellik göstermektedir.⁴¹

Hazırlanmış olan rubriklerin güvenirlilik analizi için dört ya da beş seçenekli cevaplar içeren maddelerin yer aldığı ölçeklerin güvenirliliğini test etmek için kullanılan Cronbach Alfa katsayısına bakılmış ve değerlendirilmiştir. $\alpha > 0.70$ olduğunda yüksek güvenirlilik düzeyine sahiptir ve toplum taramalarında, bilimsel yargı oluşturulmasında kullanılabilir.⁴²

Tüm ölçek ve ana ölçütler bazında elde edilen sonuçları Tablo 4'te görüldüğü gibi SPSS programında Cronbach's Alpha katsayısına göre değerlendirilmiştir.⁴³

Toplam 7 bölüm içinde tüm ölçek ve ana ölçütler bazında 90 4-6 yaş öğrencisine uygulanmak üzere Cronbach Alfa katsayıları incelenmiştir. Elde edilen bulguların güvenirlilik katsayıları için bakıldığında;

“Ezber” bölümünün güvenirlilik analizi, Kur'an kursu öğretmenlerinin ortak görüşleri doğrultusunda seçilen içeriklerle gerçekleştirilmiştir. Bu içerikler, “Kelime-i Tevhid”, “Başarı Duası”, namaz dualarından “Sübhanek” duası, namaz surelerinden “Fatiha” ve “İhlas” sureleri ile “Ayetel Kürsi”yi içeren toplam 6 sure ve duadan oluşan 12 maddelik bir ölçek üzerinden 4-6 yaş arası öğrenciler tarafından değerlendirilmiştir. Elde edilen $\alpha = 0,962$ değeri, ölçeğin yüksek güvenirliliğini göstermektedir.

“Kur'an-ı Kerim'i Tanıma” ünitesine ait 8 maddelik ölçekte de herhangi bir değişiklik yapılmadan tüm konularda ulaşılan güvenirlilik katsayısı; α değeri 0,950 değeri çıkmış ve ölçeğin güvenilir olduğu görülmüştür.

“Harfler” bölümüne bakıldığında, geliştirilen harfler anahtarı için faktör analizinde olduğu gibi üç harf grubu seçilerek her bir harf grubu için 6 maddeden, toplam 18 maddelik ölçek ile yine Kur'an kursu öğrencileri

⁴⁰Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, 135.

⁴¹Özdamar, *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 542.

⁴²Özdamar, *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 544.

tarafından değerlendirilmiştir. Çıkan güvenilirlik katsayısı, α değeri 0,984 olarak oldukça güvenilir çıkmıştır.

“İlk On Dört-Son On Dört Harf” ünitesi için, tüm harfler gruplara uygulanarak değerlendirildiğinde α değeri 0,985 değeri çıkmış ve ölçeğin güvenilir olduğu görülmektedir.

“Harekeler” bölümüne bakıldığında ise, öğretmenler tarafından ölçek değerlendirilmiş ve yapılan analiz neticesinde α değeri 0,958 çıkmış ve 0,70’ten büyük olduğu için oldukça güvenilir çıkmıştır.

“İşaretler” bölümüne gelindiğinde Kur’an-ı Kerim öğrenme aşamasında Cezm, Şedde ve Tenvin’den oluşan işaretler için geliştirilen ölçeğin değerlendirilmesi neticesinde 0,969 çıkmıştır. Bu sonuç da ölçeğin güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Son olarak da Kur’an-ı Kerim okumaya yönelik “Med, Zamir, Lafzatullah” bölümünde ise her bir konu kapsamında ayrı ayrı ölçekler öğretmenler tarafından değerlendirmeye alınması sonucunda 0,973 olarak bulunmuştur. Yine aynı şekilde ölçeğin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Cronbach Alfa katsayılarına yönelik her bölüm için elde edilen bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Bölümler	Cronbach Alfa
Ezber	.962
Kur’an-ı Kerim’i Tanıma	.950
Harfler	.984
İlk On Dört-Son On Dört Harf	.985
Harekeler	.958
İşaretler	.969
Med-Zamir-Lafzatullah	.973

Tablo 4: Analitik Rubrik için Cronbach Alfa Katsayıları

Geliştirilen Kur’an-ı Kerim Öğrenmeye ilişkin analitik rubriğin tüm ölçek bazında elde edilen Cronbach Alfa katsayıları .950 ile .985 arasında değiştiği dolayısıyla ölçeğin oldukça yüksek derecede iç tutarlılığına sahip olduğu görülmektedir. Elde edilen güvenilirlik katsayıları, geliştirilen ölçme aracının güvenilirliğine ilişkin birer kanıt olduğu söylenilebilir.⁴⁴

Sonuç

Araştırma öncesinde yapılan literatür taramasında, okul öncesi dönemde 4-6 yaş aralığındaki çocukların Kur’an-ı Kerim öğrenme süreçlerine yönelik kullanılabilecek, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmış bir veri

⁴⁴ Özdamar, *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 542.

toplama aracının bulunmadığı ve bu alanda önemli bir boşluğun olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma kapsamında geliştirilen ölçme aracı, okul öncesi dönemdeki çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenme düzeylerini, öğretim programında yer alan kazanımlar doğrultusunda değerlendirmeye yönelik bir temel sunmaktadır. Bu doğrultuda geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılan bu ölçeğin, çocukların öğrenme yeterliklerinin belirlenmesine katkı sağlayabileceği ve bu alandaki öğretim süreçlerine rehberlik edebilecek nitelikte veriler üretebileceği düşünülmektedir. Bu yönüyle çalışma, okul öncesi dönemde Kur'an-ı Kerim eğitimiyle ilgili yapılan araştırmalara ve program geliştirme çalışmalarına destek olabilecek bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Geliştirilen bu araç, “4-6 Yaş Kur'an-ı Kerim Eğitimi Derecelendirme Ölçeği” adıyla literatüre kazandırılmıştır. Bu ölçeğin geliştirilme sürecinde ilk olarak DİB tarafından uygulanan 4-6 yaş Kur'an-ı Kerim öğrenme programı, öğretici için hazırlanmış kitaplar ve Kur'an-ı Kerim öğrenme etkinlikleri kitabı detaylı şekilde incelenmiştir. Ölçeğin geliştirilme sürecinde öncelikle Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından uygulanan 4-6 yaş Kur'an-ı Kerim Öğrenme Programı, öğretici kitapları ve Kur'an-ı Kerim öğrenme etkinlikleri kitabı detaylı biçimde incelenmiştir. Bu incelemeler doğrultusunda, programda yer alan her bir ünite ve konu başlığı temel alınarak alt ölçekler yapılandırılmıştır. Ölçekte, Kur'an-ı Kerim'i tanıma ve doğru okuma becerilerine yönelik sorulara yer verilmiş; rubrik formatındaki derecelendirme anahtarı, alan uzmanları ve öğretici görüşleri doğrultusunda, çocukların tüm kazanım alanlarını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Ayrıca, 4-6 yaş programı çerçevesinde süre ve dualara yönelik sorular da ölçeğe dâhil edilmiştir. Soruların oluşturulmasında yalnızca bilgi düzeyleri değil, aynı zamanda çocukların gelişim özellikleri doğrultusunda öğrenmeye yönelik ilgileri ve gönüllü katılımları da dikkate alınmıştır. Bu yönüyle ölçek, hem değerlendirme hem de öğretim sürecine rehberlik edebilecek nitelikli bir araç olarak alana katkı sunmayı hedeflemektedir. Nitekim ilgili literatür doğrultusunda 4-6 yaş grubu öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i öğrenirken duyuşsal yaklaşımların belirleyici olduğu bu kapsamda yapılacak çalışmalarda söz konusu hususun göz önünde bulundurulması gerektiği anlaşılmaktadır.⁴⁵

Ayrıca, ölçeğin geliştirilme sürecinde literatür taramasının ardından oluşturulan madde havuzu uzman görüşlerine sunulmuş ve gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot

⁴⁵ Mustafa Yaşar, “Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişim.”; Figen Turan, Arzu İpek Yükselen, *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim* 1, 280.

uygulamadan elde edilen veriler üzerinde AFA yapılmıştır. Analiz öncesinde ölçme aracının faktör analizine uygunluğunu belirlemek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity testleri uygulanmıştır. KMO değerleri, Ezber 0,886, Kur'an-ı Kerim'i Tanıma 0,900, Harfler 0,920, İlk On Dört-Son On Dört Harf 0,891, Harekeler 0,850, İşaretler 0,861 ve Med-Zamir-Lafzatullah 0,905 alt ölçekleri için yüksek düzeyde bulunmuştur. AFA sonucunda her bir alt ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve maddelerin faktör yüklerinin .50'nin üzerinde gerçekleştiği görülmüştür. Bu durum, ölçeğin yapı geçerliğini desteklemektedir.

Bartlett test sonuçlarında ise tüm ölçekler için anlamlı X^2 değerleri elde edilmiştir. Bu bulgular, verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Ezber için $X^2= 1327,864$, Kur'an-ı Kerim'i Tanıma için $X^2= 760,379$, Harfler için $X^2= 3129,707$, İlk On Dört-Son On Dört Harf için $X^2= 2025,696$, Harekeler için $X^2= 446,921$, İşaretler için $X^2= 1957,881$, Med-Zamir-Lafzatullah için $X^2= 1235,549$; $p=0,000$ anlam, olarak bulunmuştur. Bu değerler araştırmada kullanılan örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmak için yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. İlgili şartların sağlanmasıyla veri setine AFA uygulanmış, ölçeğin 49 maddeden meydana geldiği ve ölçeklerin tek faktörlü bir yapıdan oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu faktörün toplam varyansın her bir ünite ölçeği için sırasıyla Ezber için yüzde 73,608'ini, Kur'an-ı Kerim'i Tanıma için yüzde 75,536'ini, Harfler için yüzde 85,55'ini, İlk On Dört-Son On Dört Harf için yüzde 86,165'ini, İşaretler için yüzde 88,785'ini ve Med-Zamir-Lafzatullah için yüzde 82,693'ünü açıkladığı tespit edilmiştir.

Elde edilen verilerin neticesinde KMO değerleri ve Bartlett Testi sonuçları tüm ölçek için veri setinin uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda yapılan analizler sonucunda, KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değerleri ve Bartlett Sphericity Testi sonuçları, veri setinin faktör analizine uygun olduğunu ortaya koymuştur. Ölçme aracına ilişkin gerçekleştirilen AFA, ölçeği oluşturan tüm ana ölçütlerin tek bir boyut altında toplandığını göstermiştir. Bu bulgu, ölçme aracının yapısal geçerliliğini destekleyen önemli bir göstergedir.⁴⁶

Analiz neticesinde ölçeğin tümü için Cronbach's Alpha katsayısının Ezber için 0,962 Kur'an-ı Kerim'i Tanıma için 0,950 Harfler için 0,984 İlk On Dört-Son On Dört Harf için 0,985 Harekeler için 0,958 İşaretler için 0,969 Med, Zamir, Lafzatullah için 0,973 olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç ölçeği oluşturan maddeler arasın da yüksek düzeyde bir iç tutarlılığının bulunduğunu, diğer bir ifadeyle ölçeğin aralarında güçlü ilişki mevcut olan maddelerden oluştuğunu göstermektedir. Geliştirilen Kur'an-ı Kerim Öğrenmeye ilişkin analitik rubriğin tüm ölçek bazında elde edilen Cronbach Alfa katsayıları 0.950 ile 0,985 arasında değiştiği dolayısıyla ölçeğin oldukça yüksek derecede iç tutarlılığa sahip olduğu

⁴⁶ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, 135.

görülmektedir. Elde edilen katsayıların bu aracın güvenilirliğine ilişkin birer kanıt olduğu söylenilebilir.

Gerçekleştirilen analizler, ölçekte yer alan maddelerin hem tutarlı hem de ayırt edici nitelikte olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen güvenilirlik katsayıları, geçerliği sağlanan bu ölçeğin aynı zamanda güvenilir bir ölçme aracı olduğunu desteklemektedir. Ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkileri değerlendirmek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonucunda, tüm faktörler arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgular, ölçeğin bütünsel bir yapıya sahip olduğunu ve alt ölçeklerin birbiriyle uyumlu çalıştığını göstermektedir.

Tüm analiz sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, “4-6 Yaş Kur'an-ı Kerim Eğitimi Derecelendirme Ölçeği”nin, hem akademik araştırmalarda kullanılabilecek nitelikte psikometrik açıdan geçerli ve güvenilir bir araç olduğu hem de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 4-6 yaş Kur'an-ı Kerim öğretim programlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla ilgili birimler tarafından kullanılabilecek uygulama temelli bir değerlendirme aracı olarak işlev görebileceği ifade edilebilir.⁴⁷ Aynı zamanda okul öncesi dönemde Kur'an-ı Kerim öğrenmeye yönelik kazanımların değerlendirilmesinde etkili bir şekilde kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁸

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest:

Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. / The author declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support:

Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.

YZ Kullanım Beyanı / Declaration of AI use:

Yazar, bu çalışmayı oluştururken yapay zeka destekli teknolojileri kullanmadığını beyan etmiştir. / The author declared that no AI-assisted technologies were used in the creation of this article.

Etik Kurul Onayı / Ethics Committee Approval:

Bu çalışma için, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulundan Sayı 212, (01/08/2022) ile etik kurulu onayı alınmıştır. / This research is conducted with the permission of the Humanities Ethics Committee of Ankara University, decree no: 212, (01/08/2022).

Yazar Katkıları / Author Contributions:

Rüveyda Durmuş %50, Cemal Tosun %50

⁴⁷Özdamar, *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 542.

⁴⁸Özdamar, *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, 542.

KAYNAKÇA

- Aşkın, Betül ve Hamit Er. "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı Değerlendirme Ölçeği." *Dini Araştırmalar* 26:64 (2023): 277-309.
- Atay, Mesude. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim I*. Ankara: Kök yayıncılık, 2011.
- Ayar, Hatice. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Elifbâlar*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2020.
- Aydın, Tahirhan. "Arapça ve Türkçe'de Sesler -Karşıtsal Çözümleme-." *EKEV Akademi Dergisi* 14:44 (2010): 321-334.
- Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi, 2025.
- Bilgin, Beyza. *İslam'da Çocuk*. Ankara: DİB yayınları, 1987.
- Büyüköztürk, Şener. "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı." *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32 (2002): 470-483.
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi, 2013.
- Couperus, Jane W. ve Nelson, A., Charles. "Early Brain Development and Plasticity." *Early Childhood Development*, ed. Kathleen McCartney, Deborah Phillips, içinde 85-105. USA: Blackwell Publishing, 2006.
- Çankırılı, Ali. *Çocuğun Manevi Eğitimi*. İstanbul: İstanbul Yayınları, 2015.
- Çepni, Salih, Semerci Çetin, Kerim Gündoğdu, Feridun Sezgin, Gökhan Demircioğlu, Erdoğan Köse, Ali Yılmaz, Sami Bayrakçeken ve Cemil Yücel. *Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi, 2015.
- Dağdeviren, Alican. "Kur'an Kıraatinin Ana Dinamiği: Harfler." *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17(2008): 47-81.
- Deniz, Erken. "Üç Altı Yaş Grubu Çocuklarında Din Eğitimi." Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2003.
- Haktanır, Gelengül. *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Anı yayıncılık, Ankara 2012.
- İşler, Emrullah. "Türklerin Arapçanın Ünsüzlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri." *EKEV Akademi Dergisi* 3:2 (2001): 243-255.
- Karaca, Ayşe Sevd. "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi." Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2020.
- Kutlu, Ömer, C. Deha Doğan ve İsmail Karakaya. *Ölçme ve Değerlendirme - Performansa ve Portfolyoya Dayalı Durum Belirleme*. Ankara: Pegem Akademi, 4. Baskı, 2014.
- Erika, Hoff. "Language Experience and Language Milestones During Early Childhood." *Early Childhood Development*, ed. Kathleen McCartney, Deborah Phillips, içinde 233-251. USA: Blackwell Publishing, 2006.
- Mcafee, Oralie ve Deborah J., Leong. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim ve Öğrenmenin Değerlendirilmesi ve Desteklenmesi*. Ankara: Nobel Yayın, 2020.

- Neslitürk, Seviye ve Nadir Çelikköz. "Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması." *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 24:19 (2015): 19-42.
- Özdamar, Kazım. *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi Cilt 1*. Ankara: Nisan Kitabevi, 2019.
- Şen, Süleyman. "4-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kur'an Tasavvuru." Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak, 2018.
- Turan, Figen ve Arzu İpek Yükselen. *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim 1*. Ankara: Hedef Yayın, 2014.
- Tüfekçi, Kevser. "Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kuran Kursları Eğitiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi." Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep, 2020.
- Üstün, B. Gelebek ve Halil Uzun. "Okul Öncesi Eğitiminde Değerlendirme Sürecine İlişkin Öğretmen Tutumlarının İncelenmesi." *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty* 39:2 (2020): 64-80.
- Yağcı, Samet. "Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı ve Müftülüklerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu çalışmaları." *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 11 (2020): 195-221.
- Yaşar, Mustafa. "Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişim." *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim 1*. Ed. Figen Turan, Arzu İpek Yükselen, içinde 275-288. Ankara: Hedef Yayıncılık, 1. Basım 2014.
- Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.
- Yılmaz, Hasan. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Konya: Çizgi Kitabevi, 9. Basım, 2012.
- DİB, <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr> (Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu), (Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2018): 10.10.2020.
- DİB, <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr> (Kur'an Kursları Öğretici Kitabı (4-6 Yaş Grubu), (Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2014): 10.10.2020.
- DİB, <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr> (Elif-Bâ Öğretimi Etkinlik Örnekleri (4-6 Yaş Grubu), (Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2020): 10.10.2020.

